

UDSKRIFT
AF
ØSTRE LANDSRETS RETSBOG

Den 25. januar 2017 satte Østre Landsret retten i retsbygningen, Bredgade 42, København.

Som dommere fungerede landsdommerne Ole Dybdahl, Peter Thønnings og Peter Mørk Thomsen, førstnævnte som rettens formand.

Der foretoges

24. afd. nr. B-3448-14:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____
- 6) _____
- 7) _____
- 8) _____
- 9) _____
- 10) _____
- 11) _____
- 12) _____
- 13) _____
- 14) _____
- 15) _____
- 16) _____
- 17) _____
- 18) _____

- 19)
- 20)
- 21) '
- 22)
- 23)

(alle v/advokat Christian Harlang, besk.)

mod

Forsvarsministeriet

(kammeradvokaten v/advokat Peter Biering)

Ingen var mødt eller indkaldt.

Sagen kan opsummeres således:

Sagen angår krav om godtgørelse for tort som følge af, at sagsøgerne angiveligt i 2004 blev udsat for krænkende og retsstridig behandling under tilbageholdelse af de danske styrker i Irak og ved overgivelse til irakisk politi, hos hvem de angiveligt blev udsat for tortur samt umenneskelig eller nedværdigende behandling.

Ved kendelse af **22. august 2016** har landsretten fastslået, at sagsøgernes eventuelle krav omfattet af sagens påstand 1 ikke er forældede.

Af retsbogen fra et forberedende retsmøde den **12. oktober 2016** fremgår blandt andet:

”For sagsøgerne mødte den beskikkede advokat, advokat Christian Harlang, der var bistået af advokat Christian F. Jensen og advokat Peter Hellmers.

For sagsøgte mødte advokat Peter Biering.

...

Tilrettelæggelsen af den fortsatte behandling af sagen drøftedes. Sagsøgernes advokat tilkendegav i overensstemmelse med det i processkrift 6, side 22-23 anførte bl.a., at der anmodes om yderligere retsmedicinske undersøgelser af sagsøgerne, således som dette er beskrevet i processkriftet.

Sagsøgerne har lavet et udkast til tidsplan, hvorefter der vil skulle afsættes 72 retsdage til hovedforhandlingen. Sagsøgte har vurderet, at der skal afsættes mindst 21 retsdage.

Retsformanden bemærkede, at en retssag af 21 dage og også noget længere varighed ville kunne behandles i foråret 2017, men ikke en sag over 72 retsdage.

Det blev besluttet, at sagsøgte skulle afgive et yderligere skriftligt indlæg den 26. oktober 2016, sagsøgerne den 7. november 2016 og sagsøgte den 15. november 2016. Landsretten vil herefter træffe afgørelse om rejste spørgsmål af betydning for sagens fortsatte behandling.

Retsformanden konstaterede, at allerede fordi det på nuværende tidspunkt henstår som usikkert, hvorledes der skal forholdes i anledning af sagsøgerens anmodning om yderligere retsmedicinske undersøgelser, tjener det ikke noget formål at beramme sagen på nuværende tidspunkt eller at reservere dage i rettens og advokaternes kalendere, idet eventuel iværksættelse og gennemførelse af sådanne undersøgelser nødvendigvis vil indebære en væsentlig udskydelse af hovedforhandlingen.”

Efter dette retsmøde er der afgivet i alt otte processkrifter med bilag fra parterne i perioden 26. oktober 2016 – 16. december 2016 samt indsendt en række breve og e-mails, senest processkrift 10 af 16. december 2016 fra sagsøgerne.

Den **21. november 2016** blev der afsagt kendelse i sagen om sagsøgernes anmodning om foretagelse af yderligere lægelige undersøgelser. Af retsbogen fremgår herom blandt andet:

”Det fremgår heraf blandt andet, at sagsøgerne anmoder om, at der iværksettes nye retsmedicinske undersøgelser under henvisning til, at Forsvarsministeriet bestrider, at indholdet af de såkaldte ”Medical Reports” bevismæssigt kan lægges til grund i sagen. Denne undersøgelse bør foretages af et hold af retsmedicinere, der kan udføre deres arbejde i overensstemmelse med internationalt anerkendte retsmedicinske standarder. En forelæggelse af de afgivne erklæringer for Retslægerådet vil ikke ændre på, at Forsvarsministeriet fortsat vil kunne bestride erklæringernes bevismæssige værdi.

Det fremgår endvidere, at Forsvarsministeriet ikke modsætter sig, at der foretages nye speciallægeundersøgelser. Forsvarsministeriet har som et alternativ foreslået, at de afgivne erklæringer forelægges Retslægerådet. Forsvarsministeriet har i den forbindelse tilkendegivet, at de fem læger, der har foretaget undersøgelse af sagsøgerne, vil få lejlighed til at udtale sig om indholdet af de afgivne erklæringer under hovedforhandlingen.

Efter votering afsagdes

k e n d e l s e :

Sagen angår krav om godtgørelse for tort som følge af, at sagsøgerne angiveligt i 2004 blev udsat for krænkende og retsstridig behandling under tilbageholdelse af de danske styrker i Irak og ved overgivelse til irakisk politi, hos hvem de angiveligt blev udsat for tortur samt umenneskelig eller

nedværdigende behandling. Sagerne er oprindeligt anlagt i 2011 og 2012 og efter afvisning genanlagt i 2014.

Ved kendelse af 22. august 2016 har landsretten fastslået, at sagsøgernes eventuelle krav omfattet af sagens påstand 1 ikke er forældede.

Det fremgår af sagen, at fem forskellige læger, herunder de danske retsmedicinere Jørgen Lange Thomsen og Peter Mygind Leth, i henholdsvis Jordan og Libanon i perioden fra 2011 til 2014 har deltaget i undersøgelser af 22 af de 23 sagsøgere. I forbindelse med undersøgelserne har de deltagende læger udarbejdet en ”Medical Report” for hver af de undersøgte personer. Undersøgelserne er rekvireret af henholdsvis International Rehabilitation Council for Torture Victims (IRCT) og advokat Christian Harlang.

Forsvarsministeriet har bestridt, at landsretten til brug for sagens afgørelse kan lægge indholdet af de afgivne lægelige erklæringer til grund, idet disse er ensidigt indhentet af sagsøgerne uden sædvanlig adgang til kontradiktion m.v. Forsvarsministeriet har samtidig tilkendegivet, at Forsvarsministeriet ikke vil modsætte sig, at der kan ske afhøring af de fem undersøgende læger under hovedforhandlingen.

Henset hertil finder landsretten, at sagsøgernes anmodning om foretagelse af yderligere lægelige undersøgelser – som vil indebære en væsentlig udsættelse af sagens behandling – ikke kan imødekommes.

I overensstemmelse med Forsvarsministeriets anmodning – som sagsøgerne ikke har haft særskilte bemærkninger til – tillader landsretten, at de afgivne lægelige erklæringer forelægges Retslægerådet.

T h i b e s t e m m e s :

Sagsøgernes anmodning om foretagelse af yderligere lægelige undersøgelser imødekommes ikke.

Landsretten tillader, at ”Medical Reports” for 22 af sagsøgerne forelægges Retslægerådet.

Forsvarsministeriet har udarbejdet udkast til spørgsmål til Retslægerådet for så vidt angår hver af sagsøgerne.

Sagen udsættes i 3 uger til den 12. december 2016 på sagsøgernes bemærkninger til Forsvarsministeriets spørgetemaer og på sagsøgernes eventuelle supplerende spørgsmål.”

Af retsbogen for den **20. december 2016** fremgår følgende om sagens fortsatte behandling:

”Landsretten bestemte den 21. november 2016, at der skulle meddeles sagsøgerne frist til den 12. december 2016 på at fremkomme med bemærkninger til Forsvarsministeriets spørgetemaer til Retslægerådet og sagsøgernes eventuelle supplerende spørgsmål.

Advokat Harlang har den 13. december 2016 anmodet om udsættelse af denne frist til den 16. januar 2017, hvilket hermed meddeles.

Det godkendes samtidig, at advokaten i forbindelse med den meddelte fri proces afholder et beløb på op til 20.000 kr. inkl. moms til at antage retsmedicinsk sagkyndig bistand i forbindelse med ovennævnte.”

Landsretten har modtaget processkrift 11 om spørgsmål til Retslægerådet fra sagsøgerne den **16. januar 2017** og har anmodet sagsøgte om at fremkomme med bemærkninger hertil senest den **1. februar 2017**.

Der henstår nu for landsretten at tage stilling til følgende spørgsmål vedrørende den forsatte forberedelse af sagen:

1. Editionsbeğæringerne 1-7 og 12-18.
2. Om bestemte vidner skal afhøres af sagsøgernes eller sagsøgtes advokat først.
3. Om protest mod førelse af bestemte vidner.
4. Om afhøringsstemaer for vidner
5. Antal retsdage til hovedforhandlingen.
6. Om begrænsning af bevisførelsen til bestemte mål.

Landsretten har ikke fundet grundlag for at udsætte spørgsmålet om stillingtagen til bevisførelsen for så vidt angår parter og vidner samt tilskæring af bevisførelsen, således som sagsøgernes advokat har anmodet om det senest i brev af 20. december 2016. Landsretten bemærker hertil, at sagerne oprindeligt er anlagt i 2011 og 2012 og vedrører forhold i 2004. Der har været omfattende skriftveksling i sagen, ligesom en række skriftlige bilag er fremlagt, og advokat Harlang har haft lejlighed til at tale med sine klienter. På denne baggrund findes det forsvarligt at tage stilling til de rejste spørgsmål på nuværende tidspunkt, hvilket også er hensigtsmæssigt af hensyn til tilrettelæggelsen af sagens fortsatte behandling.

1. Editionsbeğæringerne 1-7 og 12-18.

Landsretten har ved sin stillingtagen til sagsøgernes editionsbeğæringer 1-7 og 12-18 henset til sagsøgernes angivelse af de kendsgerninger, der skal bevises ved dokumenterne, og landsretten har i den forbindelse blandt andet henset til de eventuelle øvrige informationer herom, der allerede indgår i sagen.

Ad 1. Landsretten – der er opmærksom på det fremlagte bilag AU – finder, at sagsøgte skal fremlægge vidnet, militærjurist Kurt Borgkvists tilsynsrapporter fra 2004. Dette kan om nødvendigt ske i ekstraheret form, men således at omtale – direkte eller indirekte – af tilfangetagelser og forløbet heraf samt informationer eller vurderinger af forhold i irakiske fængsler eller irakiske myndigheders fangehåndtering bibeholdes i videst muligt omfang.

Ad 2. Landsretten finder, at sagsøgte skal fremlægge vidnet, militærjurist Kenneth Buhls eventuelle tilsynsrapporter fra første halvår 2004. Dette kan om nødvendigt ske i ekstraheret form, men således at omtale – direkte eller indirekte – af tilfangetagelser og forløbet heraf samt informationer eller vurderinger af forhold i irakiske fængsler eller irakiske myndigheders fangehåndtering bibeholdes i videst muligt omfang.

Det er af sagsøgte oplyst, at der ikke er fundet yderligere tilsynsrapporter fra Kenneth Buhl for perioden juni 2004-februar 2005 end de allerede i sagen fremlagte. Landsretten finder herefter, at der ikke er grundlag for at pålægge sagsøgte at fremlægge yderligere rapporter for denne periode fra dette vidne.

Ad 3, 4 og 13. Anmodningerne vedrører kendskab til det irakiske politis behandling af tilbageholdte, forholdene i irakiske fængsler og politistationer samt indrapporteringer fra dansk militærpersonel i perioden november 2004 til og med 2005. Landsretten pålægger sagsøgte at eftersøge og fremlægge de eventuelle yderligere dokumenter i sagsøgtes besiddelse med oplysninger af det af sagsøgerne efterspurgt indhold. Det bemærkes herved, at det ikke er hensigtsmæssigt, at dette først afklares ved vidneafhøringer under hovedforhandlingen.

Ad 5, 7, 14 og 16. Efter det oplyste må det lægges til grund, at sagsøgte ikke har yderligere materiale i sin besiddelse end det allerede i sagen fremlagte. Landsretten finder herefter, at der ikke er grundlag for at pålægge sagsøgte at fremlægge yderligere materiale.

Ad 6. Det er oplyst af sagsøgte blandt andet, at Hærens Operative Kommando har identificeret store mængder elektroniske data, svarende til 86 mio. sider Word dokumenter, på datamedier, som blev anvendt af DANCON/IRAK. Det vurderes sandsynligt, at de tilgængelige data fortrinsvis repræsenterer informationer vedrørende de seneste DANCON-hold, herunder i vidt omfang kommunikation af privat karakter. Det er endeligt oplyst, at dele af

datamaterialet ved anvendelse af bestemte søgeord har været anvendt til søgning af oplysninger vedrørende spørgsmålet om rådighed over og anvendelse af videokameraer under operation "Green Desert".

Efter det oplyste om omfanget og karakteren af den efterspurgte kommunikation, den allerede foretagne søgning heri samt de om operation "Green Desert" allerede fremlagte dokumenter finder landsretten ikke grundlag for at pålægge sagsøgte at fremlægge skriftligt materiale med indsigt i kommunikation på den danske bataljons intranet i november-december 2004.

Ad 12, 15 og 17. Landsretten finder, at sagsøgte bør bistå sagsøgerne med henvendelse til det britiske forsvarsministerium med henblik på at søge de angivne dokumenter fremlagt i sagen.

Ad 18. Efter det oplyste er brigadeføringen af 24. november 2004 af sagsøgte forgæves eftersøgt i egne arkiver, og det er anført, at "befalingen fortsat ikke har kunnet tilvejebringes ved henvendelse til det britiske forsvarsministerium". Landsretten finder, at sagsøgte bør bistå sagsøgerne med – fornyet – henvendelse til det britiske forsvarsministerium med henblik på at søge det angivne dokument fremlagt i sagen.

2. Om bestemte vidner skal afhøres af sagsøgernes eller sagsøgtens advokat først.

Det følger af retsplejelovens § 183 og fast retspraksis, at et vidne afhøres først af den part, som har begæret vidnet ført. Hvis et vidne indtager en kvalificeret og partslignende status, kan dette fraviges.

Hverken karakteren af den foreliggende sag eller den omstændighed, at en række af de vidner, som skal afhøres, er underlagt tavshedspligt i medfør af retsplejelovens § 169, og at der udarbejdes afhøringsstempler til brug for afhøringen, kan føre til, at disse retningslinjer ikke følges.

Landsretten finder på denne baggrund, at den part, som først og i konkretiseret form har anmodet om, at et vidne føres, skal afhøre det pågældende vidne først.

Landsretten finder på det foreliggende grundlag, at vidnerne oberst John Dalby, næstkommanderende i den Danske Bataljon (af sagsøgte benævnt NN1) og afdelingschef i

Forsvarsministeriet (af sagsøgte benævnt NN 20) har en sådan partslignende status, at disse under alle omstændigheder skal afhøres først af sagsøgte.

3. Om protest mod førelse af bestemte vidner.

3.1. Sagsøgernes advokat har i processkrift 1, side 11, anført, at ”et meget væsentligt spørgsmål i sagen, hvis afklaring har muligt afgørende betydning for sagsforberedelsen, er spørgsmålet om sagsøgtes kendskab til forholdene i de irakiske fængsler på tidspunktet for operation Green Desert. Jeg skal derfor hermed begære afhøring af daværende forsvarsminister Søren Gade.”

Sagsøgte har i processkrift H, side 13, protesteret herimod under henvisning til, at operative beslutninger vedrørende operation Green Desert blev truffet af den militære ledelse i den danske bataljon i Irak, der refererede til Hærens Operative Kommando og Forsvarskommandoen, hvilke kommandoer har udarbejdet magtanvendelsesdirektivet. Endvidere er henvist til, at alle relevante ministersvar vedrørende sagen er fremlagt, og at der vil ske afhøring af repræsentanter fra Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet.

Henset til begrundelsen for anmodningen og til det af sagsøgte anførte må vidneafhøring af forhenværende forsvarsminister Søren Gade anses for overflødig bevisførelse, som derfor ikke tillades, jf. retsplejelovens § 341.

3.2. Forhenværende ambassadør Christian Oldenburg har afgivet en erklæring den 19. november 2012 vedrørende ”traditionelle samfundsforhold i Irak”, borgerkrige i Irak, fængsler i Irak og ”spørgsmål i anledning af aktionen i Az Zubayr den 25. november 2004”. Sagsøgernes advokat ønsker at afhøre den pågældende som vidne under sagen. Advokaten fremhæver ambassadørens kendskab til de alvorlige sekteriske konflikter i landet, som han vil kunne forklare om, ligesom han besidder relevant viden om ”2004 ud fra, hvad han erfarede i 2005 som ambassadør i Bagdad”, processkrift 6, side 24f. Advokaten har suppleret sine synspunkter i processkrift 8, side 10.

Sagsøgtes advokat har i processkrift J, side 14, protesteret herimod under henvisning til, at Christian Oldenburg var dansk ambassadør i Bagdad fra sommeren 2005 til sommeren 2006, altså efter den for sagen relevante periode, og at forgængeren, ambassadør Gettermann, vil kunne fortælle om, hvilke oplysninger han overleverede til Oldenburg ved dennes tiltrædelse i juli 2005.

Landsretten finder, at det ikke kan udelukkes, at en forklaring fra Christian Oldenburg kan være af betydning for sagen, hvorfor det tillades at afhøre den pågældende som vidne.

3.3. Sagsøgernes advokat har tillige meddelt, at han ønsker at afhøre militærjurist Kurt Borgkvist. I processkrift 7 har advokaten anført, at sagsøgte ikke har fremlagt de rapporter eller udgaver af en rapport, som Kurt Borgkvist omtaler i en artikel i Information (bilag 103, ekstrakten side 786). I processkrift 8, side 10, har sagsøgerne begrundet dette med, at det er omtvistet, om samtlige rapporter udarbejdet af Borgkvist er fremlagt.

Sagsøgte har i processkrift G, side 7, protesteret herimod, dels under henvisning til, at Kurt Borgkvist har afgivet en rapport for juni 2004, der er fremlagt i sagen (bilag AU), dels at hans tjeneste i Irak var i foråret og sommeren 2004 og altså før den periode, der er relevant for sagen. I processkrift H, side 9, er det anført, at alle citaterne fra Information stammer fra den fremlagte månedsrapport for juni 2004. I processkrift J, side 3, er det i relation til sagsøgerens opfordring 9-11 anført, at alle månedsrapporter fra suverænitetsoverdragelsen i juni 2004 frem til løsladelsen af den sidste tilbageholdte fra operation Green Desert i februar 2005 er blevet fremlagt, og at månedsrapporter før dette tidspunkt er overflødig bevisførelse, jf. retsplejelovens § 341. Sagsøgte bestrider samtidig, at der i artiklen i Information omtales andre rapporter end rapporten for juni 2004 (bilag AU).

Landsretten har ovenfor taget stilling til spørgsmålet om edition for så vidt angår Kurt Borgkvists tilsynsrapporter fra 2004.

Landsretten finder, at det ikke kan udelukkes, at en forklaring fra militærjurist Kurt Borgkvist kan være af betydning for sagen, hvorfor det tillades at afhøre den pågældende som vidne.

4. Om afhøringstemaer for vidner

Landsretten kan tiltræde den overordnede 6-punkts model for afhøringstemaerne af det militære personel og personer med tilknytning til det sagsøgte ministerium, der er angivet i sagsøgtes processkrift G, side 9, med den af sagsøgerne i processkrift 7, side 18, foreslåede underopdeling i litra a-c for så vidt angår punkt 6, således som dette er præciseret af sagsøgte i processkrift J, side 5. Landsretten kan ligeledes tiltræde, de af sagsøgte opstillede konkretiserede vidneafhøringstemaer, som er gengivet i sagsøgtes processkrift H, side 15

og 17-20; med den tilføjelse, at oberst John Dalby, Peter Rasmussen og bataljonens næstkommanderende (NN 1) også kan spørges til pressehåndteringen i relation til operation Green Desert, jf. processkrift J, side 6.

For så vidt angår øvrige vidner, er landsretten sindet at godkende afhøringsstemaer efter de samme retningslinjer.

Sagsøgte tilkendegav i retsmødet den 12. oktober 2016, at man ikke vil modsætte sig, at der kan ske afhøring af de fem undersøgende læger under hovedforhandlingen. Sagsøgte har i processkrift J, side 6, opfordret landsretten til at afgrænse afhøringsstemaerne af disse til alene at omfatte en uddybning af de afgivne ”Medical Reports”. Landsretten bemærker hertil, at en sådan afgræsning synes upåkrævet på nuværende tidspunkt.

5. Antal retsdage til hovedforhandlingen.

Landsretten vurderer, at det på nuværende tidspunkt er usikkert, hvor mange retsdage der skal afsættes til hovedforhandlingen.

Der henstår en proces med formulering af spørgsmål til Retslægerådet, jf. det ovenfor anførte, og afventen af Retslægerådets besvarelse af de stillede spørgsmål.

Uanset denne usikkerhed har landsretten taget initiativ til foreløbig at søge at reservere 50 retsdage til sagen fra august 2017, fra hvilket tidspunkt landsrettens 24. afdeling vil kunne tilbyde et betydeligt antal ledige retsdage.

Der er ikke hermed taget stilling til, hvor mange dage der skal anvendes til hovedforhandlingen.

6. Om begrænsning af bevisførelsen til bestemte mål.

Det er oplyst af sagsøgernes advokat, at alle sagsøgerne blev tilbageholdt ved målene Cyan 1 eller Cyan 4. Sagsøgte har i processkrift H, side 20, anmodet landsretten om at lægge til grund, at de to øvrige mål, Cyan 2 og Cyan 3, ikke har konkret betydning for sagens afgørelse, hvorfor bevisførelsen, herunder vidneførelsen, bør begrænses til udelukkende at angå Cyan 1 og Cyan 4.

Sagsøgernes advokat har i processkrift 8, side 10, anført, at den omstændighed, at tilbageholdelserne skete ved Cyan 1 eller Cyan 4, ikke udelukker, at de øvrige mål kan have konkret betydning for sagens afgørelse.

Landsretten beslutter, at bevisførelsen begrænses til alene at angå målene Cyan 1 og Cyan 4.

Sagen udsat.

Retten hævet.

(Sign.)

— — —

Udskriftens rigtighed bekræftes. Østre Landsret, den 25-01-2017

Helle Spenner
sektionsleder